

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 35.

Marti 23. Augustu

1860.

Starea instructiunii publice

in

Romania de susu

la finitul anului scolastic 1859—1860.

(Urmare din Nr. tr.)

III.

Facultatile séu universitatea.

Junii cari absolvescu studiile unui gimnasia completu, se primescu la facultati. Aceste sunt institutitele instructiunii superioare, in cari deplinescu cultura lor intelectuale acei juni alesi, despre cari amu disu ca sunt chiamati a reprezenta intelligintia natiunii si a ocupa in organismulu statului diversele functiuni constitutive si administrative.

Studiile de facultati figurau in programele de mai inainte ale colegiului sub numire de cursuri complimentarie; in programa actuale sunt reprezentate prin cursulu de ingineria civile si prin facultatea de dreptu.

Prin instituirea scólei tehnice, cursulu de ingineria civile nu mai are pentru sine nici unu motivu de a esiste ca cursu speciale intre facultati, de si cursurile speciali ale scólei tehnice ar fi a se considera cu dreptu cuventu intre institutitele instructiunii superioare.

Totudeodata, fiindca in scóla tehnica voru fi reprezentate cu ceruta deplinatate sciintiele esacte, eforia n'a gasitu nici unu motivu de a crea o facultate speciale numai pentru ceea ce numescu francesii scitatie (sciences).

Ea propune inasa infiintierea facultatii filosofice, in care pe lenga filosofia in intielesulu strinsu, voru fi reprezentate si litererele si sciintiele esacte.

In academia din Iasi, existe dejã acésta facultate cu aceeași numire si estinsiune, si acesta e unulu din motivele cari au determinatu pe eforia a crea acésta facultate. Scopulu ei e ingeneralu de a forma cu incetulu unu corpu de barbati eruditi, si in specialu de a da individi capabili pentru posturile de profesori in clasele superiori a le gimnasielor. Insa din lipsa de individi capabili, eforia propune a se infiintia acésta facultate deocamdata numai cu trei catedre, pene ce se voru inturna din strainatate mai multi juni cari se prepara pentru catedrele acestei facultati.

Facultatea juridica la care in viitoriu nu se va mai admite nimine, care nu va fi absolvitu unu gimnasia intregu, s'a reorganizatu cu inceputulu acestui an scolasticu prin instituirea unui decanatu propriu; si fiindca scopulu celu mai de aprópe alu acestei facultati e de a forma barbati capabili pentru serviciulu administrativu alu departamentelor ministeriali si pentru ramulu judecatorescu, eforia a completatu acésta facultate imprennandu sciintiele politice séu de statu, cu sciintiele juridice, si proponendu infiintierea unei a doua catedre pentru dreptulu romanu.

Spre a avé o universitate, si o universitate nu e unu ce multu pentru patria nóstra, ne mai lipsescu doue facultati: facultatea teologica si facultatea medica.

Amendoune s'ar puté infiintia usioru, danduse cuvenita dezvoltare seminariului mitropoliei si scólei de medicina ce existe acum in capitala. Spre acestu scopu in budjetulu acestui anu s'au si trecut 4 stipendie pentru patru tineri ce sunt a se tramite pentru medicina la Parisu. Alti 4 tineri se alla dejã studiandu medicina la Parisu, doi cu sti-

pendiu întregu, doi cu subvențiune. S'au trecut asemenea două stipendii pentru doi tineri ce sunt a se trimite în străinătate pentru studiul teologiei; va fi însă de lipsă a alungă numărul acestora din urmă.

De institutele ce stau sub administrațiunea generală a eforiei, se țin încă biblioteca și muzeul.

Institutul bibliotecii colegiului n'a fost apărut pene acum din adevăratul său punct de vedere. Din această cauză, în singura bibliotecă ce o are statul, lipsesc chiar și colecții sistematice de opere clasice antice și moderne, colecții ce constituie fundamentul și scheletul oricărei bibliotecii.

Prin urmare eforia s'a credut datoră a da bibliotecii o dezvoltare corespunzătoare, mărind fondul și adăugând și numărul funcționarilor necesarii.

În urma pretiosului dar, ce Mai. Sa regele Sardiniei a făcut muzeelor din București și Iași prin trimiterea unei colecții de obiecte de istoria naturală, s'au luat dispoziții de a se aduce din Sardinia un bărbat dotat cu necesarele cunoștințe teoretice și practice, care în calitate de director să reformeze muzeul național din București se-lu clasifică, se-lu învârtă cu nouă colecții indigene, și să formeze totuși din tinerii români preparatori de obiecte zoologice. Spre acest scop s'a marit și fondul de colecții al muzeului.

Însă atât pentru muzeu, cât și pentru bibliotecă ne lipsesc locale cuviințioase. De aceea eforia a găsit cu cale ale asedia pe amândouă deocădată în noul edificiu al academiei, care după dispozițiile luate sperăm că se va termina în toamnă această.

O societate academică sau literară, destinată a concentra activitatea erudiților români, mai înainte de toate pentru cultura limbii și pentru studiul istoriei naționale, e încă una din necesitățile cele mari; cu toate acestea, motive de o însemnată gravă au determinat pe eforia a amâna pentru anul viitor realizarea acestui proiect.

(Capetula va urma în Nr. v.)

Resunetu din Ungaria

30. Iuliu 1860.

(Capetu.)

Absurditatea pretențiilor lor; de a ne face magiari; și legalitatea și loialitatea determinărilor noastre: de a rămâne români se va vedea din următoarele definiții firești ale ideilor prin ei restalmacite.

1. **Patria.** Patria este acela loc, aceea țară sau provincie, unde creștea poporul, sau individul s'a născut și viețuiește, sau se află în prezent pe lege, și acolo și exercită liberă religie și profesiunea sa, bucurându-se sub scutul legilor de recunoșterea guvernului legiuit al țării, și de toate drepturile personale și naționale. (Unde se află cineva lipsit de aceste drepturi, acolo nu i patria pentru el, ci exilul.) Din drepturile aceste urmări pentru popor, sau individ, o datorie firească: de a conferi la suportarea tuturor sarcinilor și greutăților țării după putință, de a voinți și dori din toată inima binele patriei sale, și de a colucera din toate puterile la ridicarea onoarei și înfloririi aceiași pe toată calea legiuită. Împlinirea îndatoririi aceste se dice patriotism, iar împlinitorul ei patriot.

În înțelesul acesta neîntortocăcit, pentru poporul român ce locuiește în Țara ungară Ungaria este patria, ca și pentru poporul magiar, și totuși românul este patriot. Și în respectul patriotismului românii ungurii nici când au rămas în dreptul altor popoare, ei tributul patriotismului în totuși respectul și cu toată ocazia sau grabă alu depune pe altarul patriei, de și statornicia patriotismului la ei dăra n'a fostu în așa mare măsură cu oratoria scilicet, ca și la compatrioții magiari.

Dar' de aci, ca românul a fostu totuși patriot dintre cei de frunte, cine s'ar obraznici a dice: ca elu este magiar? nimene cu mintea la loc. Ci dacă ar fi se se distinga românul din Țara ungară după patria, ianu dice: român ungar, — și ca român: patriot ungar și compatriot cu magarii, slavii, serbii, croații s. a., ce se mai află locuitori în Ungaria, asta patria tuturor comună.

2. **Natiune** Natiune se numesce acelu poporu ce are aceiasi origine, vorbesce aceiasi limba, are aceiasi datine vechi, acelasi portu, acelasi caracteru, — si locuesce in una séu mai multe provincii, dar' compactu in masse mai mari, si' a ajunsu la unu anumitu gradu de cultura. Alipirea care trebuie se o aiba fiecare medulariu din asta familia numerosa catra maica sa, catra natiune, — energia si amorea cu care e datoriu se i imbratio-siedie datinele si se i imbrace caracterulu; iubirea cu care este obligatu dela natura ca se i invetie, vorbésca, si cultivédie limba, pe scurtu: atragerea naturala cu care este — si trebuie se fie — catra natiune fiecare medulariu sanatosu, se dice nationalitate.

De óra ce dara poporul romanu din Ungaria si are inceputulu séu propriu deosebitu de a magiariloru, datinele, caracterulu, limba, tóte deosebite de a magiariloru, elu formédie o natiune cu totulu deosebita de cea magiara, tocma precum magiarii formédie o natiune deosebita de cea slavona, serba, croata, s. a. Unde i dara basa asertului nesocotitu a unoru magiari ultraisti: cumca in Ungaria nu exista alta natiune, decatu cea magiara? nici-ai. Ca nu sa pomenitu de candu e lumea, ea careva poporu se fie fostu datoriu asi sacrificá, séu tocma nega, nationalitatea in interesulu patriei, carei din asta si de altmíntrea nici o prosperare nu i s'ar adauge; servésca de exemplu la asta insusi magiarii din Tiéra romanésca, carii se numescu presine — si se numescu si de altii — „magiari“, baterca locuescu in midiloculu Romaniei. Si daca s'ar incumeta cineva a dice: ca magiarii din Tiéra romanésca nu sunt magiari ci sunt romani (intielege de natiune) pentru ca acolo alta nationalitate nu exista decatu cea romana; óre n'ar reclama in contra asertului acestuia din tóte puterile? ba se créda ori si cine ca ar face — si cu totu dreptulu — tocma asia precum facemu noi. Una dara este Ungaria, dar in ea mai multe natiuni, intre care natiunea romana figurédie ca si una de sine statátore, care din natura sa nu se póte contopi, nici amesteca cu natiunea magiara; precum nici asta cu cea serba, germana s. a. —

3. **Limba.** Limba este organulu acelu naturalu, prin care si comunica ómenii ideile sale, si cu acaru ajutoriu se desvalescu si desvólta in omu

nobilele insusiri cu care este infrumsetiatu dela Damnedien: mintea, intieleptiunea, preceperea, judecata. Fiacare natiune si are limba sa propria, eredita dela stramosi, si aceea este caracteristica ei, prin care se distinge de alte natiuni. O natiune care si a perdutu limba, si a perdutu si puterea de viétia; prin urmare ea a incetatu a exista ca natiune, póte pentru totudeauna. Si o natiune care lasa se i se rapésca limba, se face suicida, insasi ea si sapa mormentulu rusinosu, ea de buna vóie se baga in elu spre eterna ócara si bajocura posteritatiei; si impilatoriulu n'are decatu se pravalésca pétra pre usia mormentului, care nu unu angeru, da nici tóte puterile angeresci inca nu o voru mai redica.

Aci trebuie se marturisimu: cumca din cauza crescerei gresite mai multi insi sau lapadatu de natiunea si limba romana; dar' din aceiasi cauza sau lapadatu mai multi si de nationalitatea si limba magiara; — si romanii renegati sau lipitu catra magiari, magiarii renegati catra germani. Acesta inse este unulu dintre multele scandale ce trebuie se vina in lume. — acesta este unu pecatu neiertatu, da numai individualu, precum sunt tóte peccatele comise dupa pecatulu stramosiescu, altu pecatu universalu nici ca se póte engeta, — pe Iosifu nu'lu putura fratii — la óalta — omori, da pe Christosu la vendutu Iuda — singuru. Daca se afla dara candu si candu si din simulu natiunei romane cate unu Iuda vendiatoriu de limba, — dupa care apoi de sine urmédie vendiarea nationalitatiei — cine ar putea de aci deduce órba consecuintia: ca toti romanii se fie — séu dóra tocma se trebuiesca a fi — vendiatori? nici unu omu cu mintea sanatosa.

Nu se incerce dara fratii magiari a ne rapi limba, ca aceia e tiesuta in sangele si vinele noastre; si mai gata suntemu a ne versa sangele pene la picurulu celu din urma, decatu a ne lapada de limba cea dulce si armoniosa, care o vorbescu a própe la 100 milliáne suflete de natiunea romana, si sororile ei: Franca, Italiana, Spaniola, cu pucina diferentia.

Dar' se punemu totusi — ce nici intr'unu casu nu se póte supune — cumca romanii din Ungaria s'ar uita de sine toti de odata, si toti s'ar face magiari; acum ne resare intrebarea: Ce nume li s'ar

da magiariloru acestoru noui? la asta s'ar putea raspunde ca: „Magiaru nou — uj magiaru;“ e, dara acesta nume acum se afla datu altui soiu de ómeni, de si inca nici pre acesta nu leau succedatu magiariloru alu magiariza. De cumva totusi cineva dintre romanii ungureni se afla inamorisatu in nomenclatura de „uj magyar“ si aspirédie la ea facase magiaru, apoi lasé fie dauna nóstra! —

Dupa tóte aceste, fiindu multi dintre aceia, ce pretindu: „ca romanii ungureni se se faca — séu dóra ca acum sunt facuti — magiari,“ mai tari la cerbice, decatu se-i poti capacita cu una cu doua; se adaugemu inca si o asemenare catra cele dise, din care credemu ca ne va resulta adeverulu si pe scurtu si limpede, si dupa captulu si aceloru mai batuciti la capatina. Se asemenam dara Ungaria cu o gradina de pomi, numita sp. e. „prunetu.“ In asta se afla pruni, peri, meri, perseci, ceresi, visini, porumbei s. a. Óre acum du a ce afara de tóta indoiéla gradina se numesce prunetu, puteamu pretinde: ca perii se produca prune, merii se se prefaca in pruni roditori, visinele se aiba gustulu pruneloru, ceresiele, porumbelele si tóte pómele ce se mai afla in gradina aceia se se prefaca in prune numai din cauza ca gradina se chiama prunetu?! — oh! asta ar fi o absurditate ne audita, prin care neamu face de totu risulu! Vedeti fratiloru magiari! asemenea absurditate defendati voi, candu ve incumetati a dice: ca in Ungaria nu vreti a cunosce alta nationalitate si limba, de catu cea magiara „Risum teneatis amici! Quod erat demonstrandum.

Unu romanu din Ungaria.

De amalgamisarea popóreloru.

(Capetu.)

XII. Si déca vomu intra mai bine in viéti'a familiara, vomu afla, ca o familia compusa de doue elemente contrarie, pre arareori are basa solida.

De cumva romana, dupa unu strainu, a remasu eara romana, se póte atribui numai virtutii si cultu-rei ei; de cumva romanulu cu o straina a crescutu prunci romani, barbati'a lui merita salutare; dar' in amendoue casurile, pentru romani fú raritate pene

acum. Inse pene unulu 'si sustiene elementulu, altulu trebue se se denege, — si óre, denegarea acésta, din o parte, séu din alta, produce virtute familiara? Ba, acésta e inceputulu unei coruptiuni mai mari! —

Acésta e asia, si pentru acésta, nu periclitati limb'a, si viéti'a poporului romanu! Paziti-i viéti'a, prin fundarea famililoru romane si limb'a, prin conversare romana in sinulu loru!

Doue elemente de o fire impreunanduse, se intarescu, si sunt factori tari pentru sustinerea limb'ei si vietiei unui poporu. O familia compusa din elemente contrarie se falsifica, si in generatiunea viitoare se amalgamiséza in atare elementu. — Oare póte dori romanulu, ca familiile amestecate cu elementu romanu, se se falsifice, séu se tréca in elementu strainu?

Ah! tu romana, carea ti-ai legatu capulu cu acelu strainu, — prunculu, pe care'lu tieni la peptu, si acelu pe care 'lu crescusi, nu sunt ai tei; vedi catu a fostu de tiranu strainulu catra tine, elu ti-a nedusitu gur'a, ca se nu inveti pe pruncii tei, limb'a ce te-a invetiatu pre tine, maica ta; tu nu esti mama adeverata, caci ti-a rapitu pruncii, si i-a instrainatu de viti'a ta. Si tu romane, carele ti-ai denegatu nationalitatea, si ai contemnatu santieni'a poporului teu, éata te impresura copiii, si ei nu-ti povestescu visurile loru in limb'a cea dulce, in carea' te-a desmerdatu pe tine taicalu teu. Nu 'ti povestescu, — caci ei sunt ai mumei, — ea i-a invetiatu se se lapede de tine, caci tu ai fostu slabu de fire. — De n'ai mai avé copii de sarutatu!

Asia e, — timpulu trecutulu ne castigá esperintiele triste, ca preste totu, elementulu romanu a suferitu in familiile amestecate, — caci numai de raritate aflamu ici coela, unde elementulu romanu a invinsu. —

Considerandu seriosu relatiunile familiare, pruncii mai usioru potu cresce in acelu elementu de care se tiene mam'a, caci ea are influinti'a mai mare asupra prunciloru, pene acestia traiescu numai instinctului, si animei; candu inse li se desvelesce mintea, incepe influinti'a taicalui, carele póte inca indrepta, séu strica crescerea inceputa de mama.

Mum'a romana se invetie romanesce pe prunculu ei inca din léganu, caci de va cresce in alta limba, si pe urma cu amórea de limba straina se va preda unei cresceri contrarie nationalitatii romane.

acelu pruncu e perdutu pentru poporul nostru. Ramulu betranu, nu se pôte incovoi usioru, caci a crescutu in cotro si-a luat direptiunea. Nationalitatea numai in sinulu familiei se pôte, si trebuie se desvólte si intarésca.

Pentru acésta parinti romani, aveti datorintia ca se pastrati curatieni'a originii romane, si limb'a poporului vostru. Vorbiti, si vorbiti cu pruncii mai antaniu romanesc, si déca aveti ocasiune invetiati-i si alte limbe; — in familia, si intra romani, conversati numai romanesc, caci asia ve aretati cu onóre demni de acestu poporu bravu, si asia asigurati posteritatea in elementulu strabuniloru mari, caci poporulu in acestu modu 'si sustiene originea si limb'a!

Si óre care poporu in lume se pôte lauda de o origine mai nobila decatu noi, a carii nume gloriosu, numai noi singuri din fiii Romei, l'amu pastratu!?

Dieii s'au scoboritu din Olimpu, ca se iubésca fetele romane, Marte pe Ilia; vedeti, noi de acolo incepemu originea nóstra, — noi suntemu din elementu de diei, de Cesari, si de eroi, si dóra, se nu ne iubimu mai multu pre noi, decatu pre altii?

Vai, se nu se intemple cumva, — dar' me temu, ca de ar vedé stramosii pre unii dintra romani, cum s'au barbarisatu, si desmoralisatu in elementu straniu, dicu me temu, ca pe fiacare renegatu, cu mai multe lovituri 'lu voru ucide, decatu cu cate ucisera pe Cesaru, carele a premaritu poporulu romanu!

Pesta, in Iuliu 1860.

M . . . .

M. . . . .

Date Statistice despre poporimea Ungariei.

(Urmare din Nr. tr.)

A. Cerculu Nagy-Kállo: teritoriu 12.2 mil. patr. cu 3492 locuit., din cari greco-uniti 9848, in rubrica slaviloru 1411, ear romanu nici unulu.

B. Cerculu Kis-Várda: teritoriu 13.3 mil. p. cu 36721 locuit., dintre cari gr. uniti 5086, slavi 644, ear romanu nici unulu.

C. Cerculu Nyír-Bátor teritoriu 8.1 mil. patr. cu 19533 locuitori, dintre cari gr. uniti 7059, slavi 4283, romanu nici unulu; insa aci cu positivitate trebuie se spunu, ca in acestu cercu se gasescu ro-

mani, cari nici nu scia alta limba decatu limba materna romana spre esemplu comuna Nyír-Adony (Adonulu) in carea singura se gasescu 1444 rom. gr. uniti; me miru cum ia potutu scrie pe acestia de magiari séu de slavi? la acésta va putea respuunde conscriitorulu.

D. Cerculu Nyiregyháza: teritoriu 19.1 mil. patr. cu 50519 loc., dintre cari 7071 gr. un., slavi 7230; daca toti slavii ar fi gr. uniti, ar trebui se fia mai mare rubrica gr. unitiloru, dar' mi se'mpare din contra.

6. Comitatu lu Satumare (Szathmár) se estinde pe unu teritoriu de 102.6 mil. p. in 266 comune catastrale (3 orasie, 15 opide. 248 sate, si 11 puste are 230759 locuit., dintre cari sunt dupa relege:

38560 rom. catol., 95228 gr. catol. séu uniti, 87411 reformati 728 interani, 8832 israeliti; dupa nationalitate: 23607 germani, 100225 magiari, 9741 slavi, 87723 romani, 631 cigani, 8832 evrei, adeca suma totale 230759; rubrica slaviloru si a romaniloru facu o suma de 97461, carea daca o asemenea cu suma gr. catol. de 95228 se arata unu plus mai de 2000, de unde putemu deduce, ca nu toti slavi sunt gr. cat. séu nu toti romani s'au scrisu de gr. uniti, ei de alta relege; insa precum arata esperiintia romanulu e séu gr. unitu, séu gr. neunitu; si aci trebuie dara se fia ceva amalgamizare. —

Se vedemu cercurile comitatului:

A. Cerculu Szathmár-Németi teritoriu 21 mil. patr. cu 35985 loc., din cari magiari 16945, romanu 11818, ceilalti mestecature, (slavi 1141, germani 4242.)

B. Cerculu Erdőd: terit. 16.5 mil. patr. cu 32032 locuitori, dintre cari romanu 19750, germani 6011, magiari 2979, slavi 2666, ceilalti mestecaturi; maioritata romana.

C. Cerculu Fehér-Gyarmath: teritoriulu 11.6 mil. patr. cu 24807 locuitori, din cari 1107 romanu, maioritata e magiara.

D. Cerculu Maté-Szalka: 12.6 mil. patr. cu 29460 loc., din cari 7683 romanu, 18000 magiari, 3000 slavi.

E. Cerculu Baia-Mare (Nagybánya): teritoriulu 9.5 mil. patr. cu 19588 locuitori, din cari 6900 magiari, 3050 germani, 9500 romanu, ceilalti meste-

capture; majoritate e romana; insa trebuie se insemnu ca in acestu cercu sunt 13502 greco uniti, adeca totu atati romani, caci slavo-rusi nu'su numai 89.

F. Cerculu Nagy-Károly (Careiu-mare): teritoriulu 16 mil. patr. cu 39517 locuit., din cari romani 13500, magiari 22100, ceilalti mestecaturi; majoritatea magiara.

G. Cerculu Szinyér-Váralya: terit. 14'4 mil.

patr. cu 28918 locuitori, din cari 21104 romani, 5000 magiari, ceilalti mestecaturi; majoritate sunt romana.

H Magistratul lib. reg. cetati Szathmár-Németi, carele cuprinde 0'5 mil. pat. cu 14502 locuitori, din cari sunt 1650 romani, majoritatea e magiara. —

Si asia finiramu cu anatomisarea teritoriului Ungariei; acuma se facemu o recapitalitiune:

	Germani.	Magiari.	Slavi.	Romani	Serbi.	Cigani.	Evr.	Frauc.	Angl.	Ital.
I. Distriptulu Buda-Pesta	198023	1276068	94298	346	—	5470	60473	—	—	46
II. „ Poseniu	99581	389578	1063215	—	—	4506	76903	28	7	46
III. „ Soproniu	450922	1091521	160215	—	—	11709	57983	—	—	—
IV. „ Cassovia	83366	359718	506467	51571	—	6164	90717	—	—	—
V. „ Oradea mare	60225	790166	83155	494705	3351	6243	40365	—	—	—
	892117	3907051	1907350	546622	3351	34092	326441	28	7	92

Catra aceste cifre mai vinu din cerculu Cassioviei 289840 de ruteni si 212 de armeni; in urmare elementulu slavu in Ungaria moderna face 2197190 suflete, adeca dupa numerositate alu 2, germanii alu 3, romanii alu 4-lea poporu.

Insa daca vomu lua in privintia, cumca din numerulu evreiloru este luat in elementulu germanu, si din celu romanu in elementulu magiaru, atunci poporul romanu, dupa numerositate ar veni in locul alu 3-lea.

Se trecemu fugitivu peste teritoriulu locuita de romanu:

I. In comitatulu Beregh-Ugocia din teritoriulu preturei Halmi de 10'71 mil. p. se luamu	3'48	patr.
II. „ Maramuresiu „ „ Szigeth — — — —	14'8	„
„ „ „ „ Sugatag — — — —	18'27	„
„ „ „ „ Vissó — — — —	32'95	„
III. Comitatulu Biharei meridion. pretura Oradea mare — — — —	18'7	„
„ „ „ „ Beiusiu — — — —	27'4	„
„ „ „ „ Élesd — — — —	21'—	„
„ „ „ „ Margitta — — — —	17'3	„
„ „ din teritoriulu preturei M. Keresztes 16'9 mil. patr. se luamu	2'10	„
„ „ „ „ Szalonta 22'4 pat. se luamu	10'—	„
„ „ cerculu Tenke intregu — — — —	21'—	„
IV. Comitatulu Nordu-Bihar, din pretura Dioszeg 14'7 pat. se luamu	3'—	„
V. Comitatulu Arad, cerculu Aradului intregu — — — —	15'1	„
„ „ „ Boros-Jenő — — — —	12'6	„
„ „ „ Buteni intregu — — — —	15'7	„
„ „ „ Kis-Jenő — — — —	14'8	„
„ „ „ Pankota — — — —	15'7	„
„ „ „ Radna — — — —	21'2	„
„ „ din magistratul Aradului 2 patr. — — — —	1'—	„
VI. Pentru romani din comitatulu Békés-Csanád cu numerulu 27292, se luamu din teritoriulu de 101'3 patr. (273063 locuitori) numai	13'—	„
VII. Din teritoriulu comitatului Szabolcs 52'7 mil. patr. se luamu pentru Adonani	1'50	„
VIII. Comitatulu Szathmár; din teritoriulu cercului Szathmár-Németi de 21 patr.	8'—	„

Comitatulu Szathmár, cerculu Erdőd întregu	—	—	—	—	—	16·5	„
„ „ „ Fehér Gyarmath se luamu	—	—	—	—	—	1·10	„
„ „ „ Máté-Szalka 12·6 se luamu	—	—	—	—	—	3·25	„
„ „ „ Nagy-Károly 16 se luamu	—	—	—	—	—	6—	„
„ „ „ Szinyér Váralya întregu	—	—	—	—	—	14—	„
						Summa	344·27 „

Acesta ar fi dara aproximative teritoriulu care'lu locuescu 546,622 suflete de romani pe pamentulu Ungariei; si daca cautamu mappa séu icona pamentului vedemu ca acésta poporatiune locuesce in massa, compactu; adeca pe teritoriulu incepundu dela Carpati, de unde porcede Tisa, si de acolo venindu pene pela Tokai, spre Debrecinu, de aci in linea drépta spre Békés, si de aci linea cam infranta catra Tisza pene la Makó, eara de aci pe linea Muresiului pene in Ardélu — sunt între sine asia dicandu legati. — Teritoriulu acesta dupa estensiune e mai micu decatu Lombardia cu 51 de mile, eara poporimea romana mai mare decatu a Ducatului Parmei cu 26,000 suflete.

Undei Ardealulu, Banatulu si Bucovina?

©

Unu stipendiu de 60 fr. m. a.

O anima culta impreunata cu patrundietatea spiritului, si convingerea prin puterea acestora, ca la vorbe si indemnuri ne face lipsa a adauge si fapte, au resolutu pe generosulu D. preotu Bartolomeu Baiulu de aici a face in folosulu incurajarii tinerimei romane la invetiaturi mai inalte o jertfa forte frumosa si care póte sierbi de exemplu. Pentru unu teneru bravu, care din lipsea de midilóce de subsistintia documentata prin atestatu a parasitu continuarea studioloru gimnasiului superioru, si acum earasi a inceputu séu va incepe continuarea loru, sa oblegatu prin scrisóre data in man'a Redactorului, ca pe an. 1860/1 ilu va providé cu unu stipendiu de 60 fr. m. a. in rate semestrale, déca va dovedi prin atestatu scolaru la finea semestreloru o purtare esemplara si unu progresu cu calculu laudabilu. Documentarea acésta se va tramite la Domnulu daruitoriu prin Redactiunea acésta, pe care cale se voru primi si ratele stipendiului manuatu.

Cu acésta ocazione earasi recomandamu studiosiloru romani de capacitate escelenta si diligéntia laudabila, ca cu infruntarea or caroru greutati, déca ar manca numai odata pe die, déca ar fi constrinsi a frecuenta scólele numai pe lunga ceva servituri or conditiuni, dupa cum frecuentéza tinerii geniali si pauperi la tóte natiunile, se nu se descu- ragieze ci se se lupte a invinge greutatile vitrege

prin impuoinarea trebuintieloru si calcululu pastrarii, pene unde póte, eara ajungundu la anii cei doi din urma din gimtasiu si mai in susu póte spera unu ajutoriu si din partea natiunei, care se va provoca prin foile acestea a intinde mana de ajutoriu pentru studiosii cei bravi de or si unde din monarhia, si va midiloci asemenea ajutore maritimóse, ca celu de susu si mai mari.

D. P. B. Baiulu, pe lunga tóta suptietatea starei sale materiale, care la unu preotu teneru ca si Dsa nu prea stralóce, a doveditu prin fapt'a acésta unu zelu nationalu nedisputaveru, si noi aflamu placere alu pune de exemplu de imitatiune si altoru barbati, cari dorescu inaintarea romanului in solidam prin inmúltrea intielegintii, si caroru starea midilóceloru le e mai favorabile cu multe parti, decatu a Dsale. —

Ca unui discipulu inse dintre cei dilepti ei multiamescu in numele tinerimei romane pentru a. semenea fapta, cu care au indatoratu spre stima mare si pe suptscrisulu.

Red.

Бинефачері ла школа ромънскъ
dela Охава.

(Urmare din Nr. trec.)

DDnii: Aldulianu presidente urbar. 2 fr. —
Nic. Voinescu negut. 1 fr. — Const. Voicu zarafu

1 fr. — Eulampiu Sevescu cancellistu 1 fr. — I. Odoru invetiatoru 1 fr. — Iacobu Pavelea cancel-
1 fr. — Iosifu Poparadu priv. 1 fr. — An. A. Sa-
frani neg. 2 fr. — Stan Blebea 2 fr. — D. Pantiu
1 fr. — Grigorie Georgiadis 1 fr. — Georg Kotsis
2 fr. — I. Ursica 1 fr. — Ioanu H. Hie 1 fr. —
Stefanu Iosifu 1 fr. — Ioanu Galu 1 fr. — Nicol.
Birth 1 fr. — Iosifu Varadi 3 fr. — Lucas de
Prunculu 2 fr. — I. Dumbrava parocu 2 fr. Sotiru
Mantsu 2 fr. — Ioanu Liscovicu 1 fr. — Nicolau
Blasianu 2 fr. — Nicol. I. Pedure 2 fr. — Ioanu
Iuga 2 fr. — Ioanu Dusoiu 1 fr. — D. Cioflecu 2
fr. — Szikszai 1 fr. — Demeter G. Nicolau 1 fr.
Gerasimu Popovicu 1 fr. — Kenyeres si su 5 fr.
Franz Iaco 2 fr. — Dr. Warton 2 fr. — Zoe et
Ioanne Iuga 10 fr — Vasilie Lacia 4 fr. — Ioanu
Manolie 1 fr. — I. Meceanu 3 fr. — Eduard Kern
1 fr. — Servianu Popovicu 1 fr. — Iancu Mure-
sianu 2 fr. — Const. Ioanovicu 1 fr. — Georgie
Ioanovicu 1 fr. — Constantinu Flusturianu 1 fr. —
Constantinu Nicolaus 1 fr. (Va urma.)

МОШДАЪ ШИ НЕПОТЪЛАЪ.

(O ikóns istorikъ.)

(Капетъ)

Попорълă ni-a скъпатъ, dar' хоци аъ перитъ,
Перитъ, — кѣчи черилъ сѣлптъ аша i-a pedencitъ, —
Шѣ-осташѣ с'аъ ре'нторсѣ ла фокълъ лоръ лъсатъ,
Шѣ 'n цѣрп не ла марѣинѣ ear' спадѣ аъ 'млпн-
татъ, —
— Еѣ фъсеръ вѣлтерѣ гонѣдѣ де вѣлпторѣ —
Пъ цѣрп аъ жратъ, пѣн' есте сѣлпгълъ сѣре,
Бътѣдѣ нѣ воръ маѣ фѣ де алѣи барбарѣ дп лѣте,
Шѣ сѣреле-а промѣсѣ „къ лоръ нѣ ва апѣне!“

Деѣтлѣ! — непотъ-а зѣсѣ — dar' че-ѣ де жъръ-
мѣнтъ?

Къндѣ еѣ шѣ-аъ дпмпърѣдѣ дпн вѣкѣлъ лоръ пѣмѣлтъ!
А стрѣнѣ е маѣ грѣѣ, деѣтѣ а маѣ цѣнѣ,
Ачѣеа че тѣ 'n мѣнѣ, орѣ къндѣва аѣ авѣ!

Шѣ мошѣ че-аъ авѣтѣ, непотѣ рѣи перѣдъръ,
Аъ дѣрп лѣи тарѣ, де-атѣнѣ, черѣи слаѣи пѣскъръ!?
Деѣтлѣ къ мошѣи вѣрѣи, къндѣ фѣи-сѣ фѣр' тѣрѣ,
Къндѣ спѣртѣлѣ челъ дпалѣ се 'нѣнѣ де шерѣи. —

Непотълѣ меѣ! ачѣеа барбарѣ рѣи аъ перѣдѣ —
Пѣн' знѣи с'аъ дпфрѣнсѣ, алѣи мѣлѣи къ с'аъ иѣтѣ, —
Акѣм къндѣ амѣ скъпа, къ мѣлѣе сѣферѣмѣ,
Шѣ ѣранъ е скѣтѣ, орѣ кътѣ сѣ маѣ трѣимѣ!
Къндѣ дѣте Дзеѣ, о цѣрп амѣрѣтѣ,
Кѣарѣ фѣи еѣ чеѣ рѣи сѣнт вѣна маѣ кѣмплѣтѣ,
Чеѣ рѣи сѣнт цѣнѣрѣ еѣ, чеѣ вѣнѣи цѣнѣрѣ фѣрѣдѣ,
Шѣ рѣи сѣнт знѣ рѣѣ маѣ тѣре ка-о шерѣи. —

De este ranъ 'нтрѣнѣ, тотѣ трѣнѣ-ѣ вѣнѣнатѣ,
De сѣнт рѣи дп попорѣ ачѣста-ѣ дѣмѣкатѣ,
Ѣнѣреа 'нтрѣ алѣиѣ, че фѣгрѣи фѣче 'n стѣнѣ,
O сѣнѣрѣ нѣеа зѣпорѣ о поѣдѣ с'о рѣнѣ!
Ачѣста — вѣнѣ — авѣмѣ! шѣ пѣлѣ къндѣ маѣ цѣне?
De цѣне дпкъ мѣлѣтѣ, авѣмѣ шѣ зорѣи нѣцѣне,
Ѣнѣ спѣртѣ де есте 'n поѣ, е тѣре, де вѣчѣтѣ,
Азѣи непотълѣ меѣ, — че стѣ дптр'о фѣрѣдѣи?!

Бѣтрѣне! нѣ фѣи трѣстѣ, кѣчи поѣи нѣ маѣ дѣрѣмѣтѣ,
Л'аъ постѣрѣи вѣиторѣи къ аѣерѣи окѣи прѣвѣмѣ, —
Din дпнѣперѣкѣ грѣѣ лѣмѣнѣ с а фѣкѣтѣ,
Шѣ зѣра дпн romanѣи, къ елѣ а дѣспѣрѣтѣ, —
Romanѣи чеѣи вѣнѣи вѣдѣ, къ зѣва-ѣи рѣсѣрѣтѣ,
Вѣртѣтеа а се 'нсоѣи къ фѣапѣа стрѣлѣчѣтѣ, —
Пѣн' есте сѣнѣеи вѣѣ дп мѣна меа чеа дрѣпѣтѣ,
Нѣи кѣреде, къ кътѣшѣи не поѣи не маѣ ашѣтѣнтѣ.
Вѣеѣе дпмпѣратѣлѣ, — сѣѣ скѣтѣ-ѣи ромѣнѣмеа,
Шѣнѣпѣтеле нѣтерѣи, вор' фѣрѣнѣеи дѣштѣнѣмеа!

„Акѣм сѣм фѣрѣчѣтѣ! вѣтрѣнѣлѣ рѣспѣндеа:
Къндѣ вѣдѣи ипѣна меа, дп тѣне-а рѣнѣвѣ, —
Блѣстѣмѣ не-ачѣелѣ romanѣ че поѣртѣ сѣмѣцѣлѣ рѣѣ,
Шѣ цѣра нѣ-лѣ в'афла де скѣтѣ ка вѣрѣцѣлѣ тѣѣ.
— Дп фѣсерѣ сѣ-мѣи маѣ къндѣи, сѣ-адорѣмѣ о брѣ доѣтѣ,
Къ дорѣлѣ тѣѣ челъ сѣлпгѣи ми-а датѣи вѣѣцѣи поѣтѣ.
Непотълѣ фѣлѣра, — dar' фокѣлѣ 'нчѣтѣ се стѣнѣе,
Дп зорѣи не мошѣлѣи вѣнѣ о лѣнѣи мѣрѣте 'нѣнѣе!
Hecta, 24. Iznѣi 1859.

Мариенескъ.